

Universiteit van Amsterdam
Leerstoel Interlinguïstiek en Esperanto
Keuzemodule Interlinguïstiek 2007-2008

Bundel werkstukken van
Andreas van Cranenburgh en Mira Keuning, Manon Fleur, Rosa
Gunsing, Bas van der Heijden, Etske Ooijevaar, Rian Westdorp,
Suzanne Wyckelsma

**I like to think of British and Americans moving about
freely over each other's wide estates ... But I do not see
why we should not try to spread our common language
even more widely throughout the globe.**

Winston Churchill, 1943

Woord vooraf

Halverwege het semester moeten de studenten van de keuzemodule Interlinguïstiek een werkstuk inleveren dat uit twee delen bestaat. Het eerste deel is een kritische samenvatting van de hoofdstukken 3, 4 en 5 uit *English-Only Europe?* (Phillipson 2003). Deel twee is een opstel over een zelf te kiezen onderwerp uit de actualiteit van taalproblematiek of taalbeleid, dat aansluit bij stellingen of waarnemingen van Phillipson. Een kritische houding tegenover alles wat men ziet, hoort of leest, en de kwaliteit van de eigen analyse staan voorop bij de beoordeling. Wat de docent zelf inhoudelijk van de probleemstelling, meningen en oplossingen van de student vindt, speelt geen enkele rol.

Door omstandigheden waren niet alle studenten in de gelegenheid hun werkstuk binnen de gestelde termijn in te leveren. Dit bundeltje opstellen (zonder de samenvattingen dus) is de oogst van de eerste ronde. Het zijn de verhalen van de auteurs en bij hen rusten dan ook alle bijbehorende rechten. Ondergetekende heeft niets anders gedaan dan alle teksten uniform te herformatteren en een enkele storende tikfout te corrigeren. Ik heb naar mijn smaak frisse en originele stellingnames gevonden, en een enkele keer zelfs een aanpak die van moed getuigt. Wie het daarmee eens is, of misschien juist helemaal niet, kan zich te allen tijde bij mij melden.

Wim Jansen, 25 april 2008

w.h.jansen@uva.nl

Keywords: Europe, language policy, regional languages, Esperanto, Lojban

De auteurs

<i>Ambigüiteit in twee kunstmatige talen</i>	© 2008 Andreas van Cranenburgh en Mira Keuning
<i>De toename van het Engels in het hoger en universitair onderwijs in Nederland</i>	© 2008 Manon Fleur
<i>Europa: naar een rechtvaardigere interculturele dialoog</i>	© 2008 Rosa Gunsing
<i>Turks als officiële taal in de EU</i>	© 2008 Bas van der Heijden
<i>De status van regionale talen in Europa</i>	© 2008 Etske Ooijevaar
<i>Engels in Nederland</i>	© 2008 Rian Westdorp
<i>Bevordering integratie mogelijk door verplichte taalvakken</i>	© 2008 Suzanne Wyckelsma

***Andreas van Cranenburgh, student Kunstmatige Intelligentie, en
Mira Keuning, studente Wijsbegeerte***

AMBIGUÏTEIT IN TWEE KUNSTMATIGE TALEN

Het is het doel van veel taalontwerpers geweest om niet alleen makkelijke, neutrale talen te creëren, maar ook om een hogere mate van perfectie, ofwel optimaliteit, te behalen. Veel van zulke projecten zijn reeds mislukt, zoals talen die de werkelijkheid *a priori* in proberen te delen zoals het radicale lexicon van Dalgarno, of het universele schrift van Wilkins. De recentere logische talen (viz. Loglan, Lojban) lijken werkbaarder, maar zijn waarschijnlijk alsnog ongeschikt als internationale hulptaal. Een andere categorie, de naturalistische, *a posteriori* talen, hebben tot nu toe wel stand gehouden.

Het Esperanto had pacificatie als doel; zolang mensen met elkaar kunnen communiceren zonder al te veel moeilijkheden, dan zou de mensheid vooruitgang kunnen boeken. Het valt daarmee onder de categorie van internationale hulptalen. Lojban is ontworpen als experiment naar de relatie van logica en taal, alsook de relatie van taal en denken. Het idee van de taal is om zo veel mogelijk ambiguïteit uit taal te halen. Het is niet toevallig dat het idee van een internationale hulptaal de Amerikaanse ontwerpers van het Lojban weinig zegt, aangezien Engels als voldoende internationaal wordt ervaren. De taal is dan ook veel radicaler in het verwerpen van conventionele taalkundige indelingen, terwijl de gebruikers en ontwerpers hoofdzakelijk in het Engels discussiëren en schrijven over de taal (zoals bijv. de referentie grammatica, Cowan 1997).

In dit betoog zullen we het Esperanto met Lojban vergelijken en de geadverteerde voordelen van deze talen ten opzichte van natuurlijke talen tegen het licht houden. Beiden beweren in min of meerdere mate ambiguïteit te hebben uitgebannen, of beloven absolute neutraliteit.

1 Ambiguïteit in het Esperanto en het Lojban

1.1 Lexicon

Het lexicon van het Esperanto werd aanvankelijk ‘simpel’ gehouden door alleen de belangrijkste woorden op te nemen, maar dit maakt het moeilijker voor de sprekers om zich uit te drukken. Vooral de behoefte om literaire werken te vertalen heeft het Esperanto verrijkt met talrijke neologismen. Het Esperanto kent inmiddels een omvangrijk verklarend woordenboek (*Plena Ilustrita Vortaro*). Het aanvankelijke principe van ‘één betekenis per wortel’ is losgelaten, vooral doordat internationale termen polysemie met zich meebrengen en omdat het een bijverschijnsel van figuurlijk taalgebruik is. Toch is het gemiddeld aantal betekenissen per lexeem vele malen lager dan in een taal als het Engels of het Nederlands.

Het Lojban is op dit gebied conservatiever. Er bestaan slechts 1300 stammen, die elk slechts één betekenis hebben, zonder homoniemen of synoniemen. Ook in deze taal is het vormen van nieuwe

woorden is toegestaan, zolang trouw wordt gebleven aan de grammaticale conventies. Het elimineren van ambiguïteit geeft ook meer vrijheid in woordformatie, de combinaties die te maken zijn, zijn vrijwel oneindig. Daarom ook is het Lojban veel moeilijker te leren dan het Esperanto.

Het Lojbaniaanse lexicon dat samengesteld is uit de zes grootste wereldtalen is in vergelijking met het lexicon van het Esperanto lexicon veel neutraler. Het Esperanto wordt vaak als Eurocentrisch bestempeld omdat de woordenschat en grammatica uitsluitend ontleend zijn uit Europese talen. Hoewel het Lojban evenwel woorden heeft overgenomen uit brontalen, zijn ze als gevolg van fonetische voorschriften meestal onherkenbaar. De woorden worden algorithmisch gekozen aan de hand van het maximaliseren van het aantal overeenkomende letters in elke brontaal.¹ Hoewel dit proces klinkt als dat van het Interlingua toont het eindresultaat meer gelijkenis met het lexicon van het Volapük. In tabel 1 staan wat voorbeelden van internationale leenwoorden in het Esperanto en Lojban.

Engels	Lojban	Esperanto
spaghetti	cidjrspageti or djarspageti	spageto
maple tree	tricrmeipli	acer-arbo
maple sugar	saktrmeipli	acer-sukero
mathematical integral	cmacrntegra / cmacrnintegra	integralo
cobra	sincrkobra	kobro
quark	saskrkuarka	kvarko
iambic	pemerniambo	jamba

Tabel 1: Voorbeelden van internationale woorden zoals overgenomen door het Lojban² en het Esperanto. De laatste lijkt herkenbaardere vormen te bieden.

1.2 Morfologie

De meeste woordsoorten in het Esperanto worden aangegeven door een affix. Dit maakt het categoriseren van woordsoorten in een tekst haalbaar met een regelgebaseerd systeem. Warin (2004) haalt een score van 99.27% met regelgebaseerde woordsoortcategorisatie, wat volgens Bick (2007) zelfs een verbetering is op hoge scores met andere talen op dit gebied.

Het samenstellen van woorden volgt echter minder strikte regels. Bij meer dan twee affixen is het niet duidelijk wat de volgorde van binding is. Bijvoorbeeld een 'hondenvangschool' zou een vangschool voor honden zijn, deze lezing is alleen niet plausibel. De relaties tussen de verschillende lexemen zijn impliciet, net zoals verschillende verzekeringen *voor* of juist *tegen* iets verzekeren.

¹ Cowan, 1997, hoofdstuk 4, sectie 14.

² Ontleend aan de veelgestelde vragen over Lojban.

Verder kan het gebeuren dat een samenstelling pas mogelijk is als deze verwijst naar een reeds bestaand begrip. Denk bijvoorbeeld aan een *natuurlijke soort* als “blueberry” (blauwe bosbes), een taalgebruiker kan geneigd zijn de woorden voor ‘blauw’ en ‘bes’ op te zoeken in het Esperanto, en ze vervolgens aan elkaar te plakken. Echter, het woord bestaat reeds in het Esperanto, maar dan als een “primitieve,” niet-segmenteerbare wortel: “mirtelo.” Dit duidt erop dat voor het werken van agglutinatie er *a priori* een gedeeld conceptueel wereldbeeld benodigd is.

Ook kunnen er meerdere mogelijkheden ontstaan wanneer een reeks fonemen ofwel als een enkel lexeem kan worden beschouwd, ofwel als samengesteld uit meerdere lexemen. Als laatste valt op te merken dat met betrekking op ruisgevoeligheid een veelvuldig gebruik van affixen de communicatie kwetsbaar kan maken. Als in de communicatie het prefix ‘mal-’ (antonimiteit) wegvalt, dan wordt een totaal omgekeerde betekenis overgebracht.

In tegenstelling tot de acht woordsoorten van de Engelse taal worden er in het Lojban slechts drie woordsoorten gehanteerd, viz. *cmene* (eigennamen, objecten), *brivla* (predicaten) en *cmavo* (connectieven). Deze zijn in geschrift en in gesproken woord specifiek herkenbaar door een aantal mogelijke permutaties van klinkers en medeklinkers (bijv. {V, CV, VV, CVV} voor de woordklasse *cmavo*). Wanneer deze worden toegevoegd aan woorden ontstaat een wederom eenduidig woord. De woordsoorten worden opgedeeld in subtypen, waarvan de rangschikking gebaseerd is op de vorm of de morfologie van een woord. Subtypen zijn de beste hulpmiddelen bij woordherkenning, bij het luisteren of lezen kan woordbetekenis direct worden ontcijferd als de subtypen reeds bekend zijn. Omdat dit van groot belang is voor het praktische gebruik van de taal, is het samenvoegen van woorden met woorddelen die woordsoort en subtype aangeven een strikt gereguleerd en grammaticaal proces.

Opvallend verschil met het Esperanto is dat woorden in het Lojban onveranderlijk zijn, er zijn geen grammaticale markerings of suffixen voor woordklassen. Woorden hebben verschillende functies in een zin op basis van de plaats in de zin of een voorgaande prepositie.

1.3 Syntaxis

Het Esperanto is onderhevig aan structurele ambiguïteit, in vergelijkbare mate met het Engels of Nederlands, menen wij. Voorbeelden als "hij at de koekjes op de bank" kunnen woord voor woord vertaald worden, en dan is het even onduidelijk of de koekjes op de bank werden gevonden, of dat het eten op de bank gebeurde.

Volgens de empirische resultaten van Bick (2007) bij het maken van een *Constraint Grammar* voor het Esperanto is de syntactische ambiguïteit zelfs dubbel zo groot als bij andere talen (8% voor Esperanto tegenover 5% voor Deens en 4.7% voor Spaans). Dit verschijnsel lijkt te worden veroorzaakt door de vrijere woordvolgorde in het Esperanto. Verder draagt de grote diversiteit aan linguïstische achtergrond van de taalgebruikers hoogstwaarschijnlijk bij tot interferentieverschijnselen.

Lojban heeft structurele ambiguïteit daarentegen volledig uitgebannen. Dit is gedaan door de predicaten een argumentatieve structuur te geven met een vaste woordvolgorde (Zie tabel 2 voor voorbeelden). Argumenten die niet gebruikt worden moeten worden opgevuld met lege elementen. Dit heeft direct het nadeel dat men niet alleen de betekenis van alle predicaten moet kennen, maar ook deze niet altijd even voor de hand liggende volgorde.

melbi	x1 (object/idea) is beautiful to x2 (observer)
	by standard x3
cutci	x1 is a shoe/boot for x2 (foot)
	made of x3 (material)
bajra	x1 runs on x2 (surface) using x3 (limbs)
	in manner x4 (gait)
klama	x1 goes/comes to x2 (destination) from
	x3 (origin point) via x4 (route)
	using x5 (means of transportation)

Tabel 2: Enkele voorbeelden van predicaten met bijbehorende argumentstructuur.

Bijvoorbeeld: “mi klama le zarci,” letterlijk vertaald als; ik ga naar datgene wat ik beschrijf als een winkel, ofwel ik ga naar de winkel. In dit geval geeft de standaard woordvolgorde *SVO* de syntactische categorie van de zinsdelen. Het is echter mogelijk om met behulp van voorzetsels elke gewenste volgorde te gebruiken, zoals in deze realisaties van “ik hou [van] jou”³:

- *mi prami do* (SVO)
- *mi do prami* (SOV)
- *do se prami mi* (OVS)
- *do mi se prami* (OSV)
- *prami fa mi do* (VSO)
- *prami do fa mi* (VOS)

³ Voorbeeld ontleend aan de Wikipedia pagina over Lojban.

De bekende uitspraak van Groucho Marx is dan ook op twee manieren te vertalen in Lojban⁴:

“I shot an elephant in my pyjamas”

<i>mi</i>	<i>cecla catra</i>	<i>lo xanto</i>	<i>pe ne'i</i>	<i>lemi nicta taxfu</i>
I	shot- killed	(an elephant	which is-in my	night clothes).
<i>mi</i>	<i>cecla catra</i>	<i>lo xanto</i>	<i>ne'i</i>	<i>lemi nicta taxfu</i>
I	shot- killed	(an elephant)	being-in my	night clothes.

Hierbij maakt het ene partikel *pe* dus het verschil tussen deze twee structurele interpretaties.

2 Ambigüiteit bij zowel het Esperanto als in Lojban

2.1 Semantiek

Semantische ambigüiteit is waarschijnlijk niet *door een taal* te vermijden. Terwijl er bij lexicale ambigüiteit sprake is van een bekend, eindig aantal betekenissen waaruit gekozen moet worden, is er bij semantische ambigüiteit sprake van inherent onduidelijke concepten. Het gaat hierbij vooral om vaagheid, dat is, concepten met grensgevallen. Een voorbeeld is het concept ‘groot’. Een ‘groot huis’ heeft andere afmetingen dan een ‘grote stoel’; erger nog, een ‘groot probleem’ heeft zelfs geen afmetingen! De context lijkt hierbij belangrijk, maar dan in brede zin (kennis van de wereld), de definitie van omliggende woorden alleen is niet genoeg.

2.2 Pragmatiek

Zelfs als alle eerdergenoemde niveau’s eenduidig gepasseerd zijn bestaat er nog de mogelijkheid van pragmatische ambigüiteit. Deze treedt op als er meerdere ‘taalhandelingen’ verbonden kunnen zijn aan een uitspraak. Een bekend voorbeeld is de retorische vraag, die per ongeluk als echte vraag kan worden opgevat. Deze vorm van ambigüiteit lijkt niet te vermijden, noch in het Esperanto, noch in Lojban. Sterker nog, nationale talen lijken hierbij sterk in het voordeel doordat ze kunnen beschikken over een grote taalgemeenschap die als het ware een “jurisprudentie” ter beschikking kan stellen als er onduidelijkheid is over de bedoeling van een uitspraak.

2.3 Anaphora

Hoewel de verzameling correlatieven van het Esperanto qua vorm als *a priori* kunnen worden beschouwd, qua betekenis zijn ze vrijwel gelijk aan die van vele natuurlijke talen (die, dat, daar, toen, etc.). Ook de persoonlijke voornaamwoorden zijn even aspecifiek (hij, zij, wij). De referent waar deze

⁴ Dit voorbeeld is ontleend aan een korte Lojban brochure, zie: <http://www.lojban.org/publications/brochures/level-2.pdf>.

anaphora naar verwijzen dient, zoals bij andere natuurlijke talen, aan de context te worden ontleend. Hierbij spelen vooral recentelijkheid, frequentie en kennis over de wereld een rol. Verder is bijvoorbeeld bij “wij” de vraag of de luisteraar daar ook onder valt of niet.

Lojban biedt op dit gebied meer mogelijkheden tot precisie. Er kan met behulp van specifieke varianten van anaphora verwezen worden naar de laatste referent, de voorlaatste, etc. Dit is nadrukkelijk een mogelijkheid, omdat er toegegeven wordt dat dit in de spreektaal niet haalbaar is.

2.4 Temporaliteit & Spatialiteit

Het Esperanto bedient zich van traditionele gereedschappen wat betreft temporaliteit en spatialiteit, te weten elf werkwoordstijden en een verzameling voorzetsels. Lojban daarentegen geeft de taalgebruiker de ruimte om zich van één tot vier dimensies te bedienen, met nuancerings voor grote en kleine tijdsverschillen. Dit wordt aangeduid door middel van losse partikels. Opvallend is dat het toegestaan is om in het geheel geen werkwoordstijd te gebruiken, voor het geval zulke informatie niet beschikbaar of relevant is. Verder zijn er aanduidingen beschikbaar om intervals te beschrijven, en om opmerkingen in of juist buiten een verhaallijn te laten vallen. Dit gedeelte van Lojban is volgens de referentiegrammatica het meest complexe gedeelte van de taal, iets dat wederom doet denken aan het Volapük, dat ook met een ingewikkeld aspectsysteem te kampen had.

3 Neutraliteit

Er wordt vaak beweerd dat in vergelijking met Esperanto alleen Lojban echt neutraal is. Hierbij wordt verwezen naar het feit dat het Lojban geen woorden direct heeft overgenomen, geen onderscheid maakt tussen geslacht bij persoonlijke voornaamwoorden etc. Dit zijn uiteraard maar betrekkelijke voordelen, omdat zulke vermeende nadelen evenwel juist in het voordeel kunnen werken van de taalgebruikers. En zoals Sampson (1999) opmerkt, Lojban maakt geen onderscheid tussen het hoofd van de regering en van de staat. Dit verradt toch een culturele *bias*.

Vanuit een geheel ander oogpunt kan de neutraliteit van Lojban juist in het nadeel werken. Heidegger (1959, p. 159) is bijvoorbeeld van mening dat grammatica de werkelijke betekenis van taal juist verbergt. Een uitspraak als “de lucht is blauw” is volkomen grammaticaal en intuïtief correct; echter, wanneer daarbij wordt vermeld dat deze zin door een blinde is uitgesproken dan betreft het slechts een herhaling van andermans oordeel, en heeft de zin vrijwel geen betekenis.

4 De logica in Lojban

Er wordt meestal beweerd dat Lojban gebaseerd is op eerste-ordelogica. Deze bestaat uit objecten (die evenwel mensen kunnen denoteren), connectieven, quantoren en predicaten (functies achterwege latend). Bijvoorbeeld:

$$\forall x \text{ Ongehuwd}(x) \rightarrow \text{Vrijgezel}(x)$$

Dat wil zoveel zeggen als: voor alle x die ongehuwd zijn geldt ook dat ze vrijgezel zijn. Hoewel, de predicaatnamen “Ongehuwd” en “Vrijgezel” zijn volledig arbitrair. Ze worden in een computer veelal opgeslagen met namen als $X1211$, omdat ze slechts naar een bepaalde set van entiteiten verwijzen. Zie McDermott (1976) voor een verhandeling over de suggestiviteit van zulke naamgevingen. Maar hiermee kunnen alleen uitspraken worden gedaan over *objecten*, niet over verzamelingen, andere predicaten, of uitspraken. Dit laatste is benodigd voor de zogenoemde *propositionele attitudes*, zoals “ik geloof dat x .” Verder is het voor een gesproken taal cruciaal om over temporele en spatiële aspecten te kunnen handelen. Hierdoor moet Lojban van eerste-orde logica een grote sprong maken naar een modale logica (zie bijv. Fitting, 2004, p. 14).

Dit is een grote sprong omdat het meer basale eerste-orde logica veel beter bestudeerde eigenschappen heeft, die aanleiding geven tot garanties over bewijsbaarheid (zolang geen functies worden gebruikt), en een algemeen geaccepteerde semantische interpretatie. De interpretatie van modale logica is echter problematisch, aangezien elke toevoeging tot een veelheid aan mogelijke interpretaties leidt.

Er ligt dus wel een logisch formalisme aan het Lojban ten grondslag (dit geheel in tegenstelling tot het Esperanto), maar het is onduidelijk wat hiervan het voordeel is, aangezien symbolisch redeneren met het gekozen formalisme niet haalbaar is voor niet-triviale vraagstukken.

5 Taal filosofische aspecten

Er zijn grofweg twee posities mogelijk over de relatie tussen taal en denken. Ofwel het denken bevat een onveranderlijk, logische structuur — waarbij duidelijk gesuggereerd wordt dat een perfecte taal ontworpen kan worden die hiermee overeenkomt.⁵ Anderzijds is er de positie dat taal een sociale activiteit is, dat onderdeel is van een voortdurend taalspel. In dit geval is het ontwerpen van een “perfecte” taal een onzinnige activiteit. Het bespreken hiervan vindt immers plaats door middel van een al bestaande taal, die door een lange ontwikkeling reeds geschikt zou zijn voor succesvolle communicatie. Volgens deze positie bestaat denken dus zeker niet uit “pure logica,” maar hangt alles af van *gebruik*.⁶

Met dit laatste punt in het achterhoofd is er een interessante parallel te trekken tussen het ontstaan van het Esperanto en het Lojban. Het Esperanto werd gepubliceerd in een bescheiden brochure, zonder uitgebreide regels of theorie. Echter, daarna nam het taalproject een enorme vlucht, waarbij een uitgebreide literatuur ontstond, en de taal ook veel gesproken werd. Lojban daarentegen werd vrijwel in het geheel gepubliceerd, waarbij ook een volledige, en formele grammatica. Waarvan bewezen is dat deze volledig context-vrij is, dat wil zeggen efficiënt te parseren door een computer. Het Lojban komt tevens tezamen met uitgebreide instructies over hoe de taal geïnterpreteerd dient te worden.

⁵ Wittgenstein, Tractatus, 4.002.

⁶ Wittgenstein, Philosophische Untersuchungen, §26-34.

Deze aanpak berust duidelijk op die zienswijze dat taal en denken uiteindelijk op logica berusten (welke soort valt nader te bezien), en dat het een zaak is die puur formeel dient te worden aangepakt.

Hoewel het twee kanten op kan met de vraag of logica ten grondslag ligt aan taal, of anders verwoord, dat logica taal tot uitdrukking kan brengen, is het onduidelijk wat dat voor Lojban zou betekenen. Aan de ene kant is het onnodig een logische spreektaal te creëren wanneer natuurlijke taal reeds de logica tot uitdrukking brengt. Montague (1973) paste formele semantiek toe op een fragment van het Engels om te laten laten zien dat deze vertaald kan worden naar een logische structuur, middels het formalisme van de lambda calculus. In plaats van een nieuwe taal te ontwerpen kan zulk een fragment simpelweg worden uitgebreid, zonder daarbij het nadeel van onherkenbare woorden te introduceren.

Anderzijds is er het probleem dat wanneer taal geen onveranderlijke structuur (logica) bevat, het dan plausibel zou zijn dat een dergelijke structuur ook niet aan te brengen zal zijn in een spreektaal (dat wat men zou willen uitspreken valt dan niet te verwoorden in de taal). Men blijft laveren op het continuüm tussen gemakkelijke, ambigue talen, en complexe, precieze talen. Is het alle moeilijkheden waard om “zuivere” en “pure” taal te kunnen hanteren? Het lijkt erop dat wetteksten en technische handleidingen daar reeds (relatief) succesvol in zijn.

Het is natuurlijk wel zo dat Lojban op veel fronten is geoptimaliseerd voor eenduidige interpretatie door een computer; op fonologisch, morfologisch en syntactisch vlak.⁷ Echter, daarmee is er nog geen evidentie dat er ook werkelijk valt te communiceren met een computer. De semantiek van niet-klassieke logica is open voor interpretatie en of er sprake kan zijn van *begrip* zonder een uitgebreid wereldmodel is zeer de vraag.

Dit alles wijst erop dat dit soort overwegingen omtrent het metafysische karakter van taal en betekenis allerm minst gevrijwaard zijn van filosofische consequenties.

6 Internationale hulptaal

Van de behandelde talen zou het Esperanto het meest geschikt zijn voor internationale communicatie, in tegenstelling tot het Lojban welke ons inziens veel ingewikkelder en tegen-natuurlijker is. Met het ideale beeld dat een hulptaal wordt ingevoerd, moet aangenomen worden dat deze taal praktisch is; gemakkelijk te leren en kostenbesparend met het oog op vertalingen.

Het formalisme van het Lojban is ongemakkelijk, voordat de taal kan worden toegepast moet een uitgebreid schema worden geleerd, pas hierna kan woordbetekenis begrepen worden. Dit maakt de taal lexicaal zeer gecompliceerd, en grammaticaal is hij dat evenmeer. In vergelijking met natuurlijke talen voegt dit alleen meer moeilijkheid toe, het vertalen noodzaakt het aanbrenge van een logische structuur die eigen is aan het Lojban. Het gebruik van Lojban als een tussentaal voor het computatio-

⁷ Dit geeft aanleiding tot optimistische titels als *Meeting the Computer Halfway: Language Processing in the Artificial Language Lojban*, Rob Speer. Massachusetts Institute of Technology, 2004. Zie <http://sow.lcs.mit.edu/2004/proceedings/Speer.pdf>.

neel vertalen maakt het vertaalprobleem waarschijnlijk niet makkelijker, aangezien de semantische structuur van het Lojban zeer typisch is.

Spreekers van talen waarmee het Esperanto lexicale gelijkenissen vertoont, zullen aanvankelijk opmerken dat dit aspect het leren vergemakkelijkt. Het Esperanto is slechts effectief schematisch, met het oog op bijvoorbeeld de correlatieven, een schema dat bovendien na enig gebruik gemakkelijk is om te relateren aan woorden in natuurlijke talen. Zoals in hoofdstuk 5 van Phillipson reeds uiteen is gezet, een algemene tweede taal zou situaties waarin een moedertaalspreker overhand krijgt in een debat kunnen tegenhouden. Een gelijke status voor alle deelnemers zal waarschijnlijk niet vanzelf tot stand komen, het Esperanto zal alleen worden ingevoerd wanneer meerdere regeringen een collectief project aangaan. Maar het is de vraag of het mogelijk is om tegen het Engelse taalbeleid in te gaan, welke toch in het voordeel van een groot deel van de westerse wereld wordt verspreid en reeds stevig in het zadel zit.

Een afweging tussen het Engels en Esperanto kan met het oog op gelijkwaardigheid worden gemaakt, zoals neutraliteit in gebruik en het losstaan van nationalisme. Het Esperanto kan worden aangewezen als eurocentrisch, dit is het Engels ook, maar deze is tevens natie-gebonden. Alhoewel Engels een centrale plek inneemt is dit niet terecht, vooral wanneer aanspraak wordt gemaakt op het leergemak van Esperanto. Dit punt leidt in bepaalde gevallen tot serieuze overwegingen om het Esperanto te steunen, maar zolang dit niet grootschalig gebeurt, zal het Engels prominent blijven.

De receptie van Esperanto zal vooraf moeten zijn gegaan door idealistische politiek, en er zal universeel, dus ook door engelstaligen, bepaald moeten worden dat het Esperanto secundaire voertaal wordt. Als oplossing voor het Europese taalprobleem moet ook rekening worden gehouden met kostenbesparing, deze zal aanzienlijk zijn met een centrale taal. Maar in termen van machtsrelaties zal de gebruiksstop van Engels misschien niet bij allen gewenst zijn. Het is vooralsnog de meest gesproken taal binnen de Europese politiek, hieraan wordt alleen niet voldoende getwijfeld, ook omdat het als wereldtaal nu redelijk schikt.

7 Conclusie

Alle natuurlijke talen zijn onderworpen aan ambiguïteit, dit geldt ook voor plantalen zoals het Esperanto en Lojban. Verder lijkt Esperanto behalve lexicale en morfologische ambiguïteit even dubbelzinnig als andere natuurlijke talen. Lojban neemt een deel van deze ambiguïteit weg maar in ruil daarvoor heeft het een zeer ingewikkeld aspectsysteem (vergelijkbaar met Volapük).

Het moge duidelijk zijn dat deze bevindingen weinig zeggen over de geschiktheid van het Esperanto als internationale hulptaal. Sterker nog, de grotere gelijkenis met andere natuurlijke talen van het Esperanto zou eerder een voordeel zijn ten op zichte van Lojban.

Bronnen

Drew McDermott, *Artificial Intelligence Meets Natural Stupidity*, SIGART Newsletter, vol. 57, 1976.

Eckhard Bick, *Tagging and Parsing an Artificial Language: an annotated web-corpus of Esperanto*, in: Proceedings of Corpus Linguistics, Birmingham, UK (2007).

http://beta.visl.sdu.dk/pdf/CorpusLinguistics2007_esp.pdf.

Geoffrey Sampson, recensie van *The complete Lojban language*, Journal of Linguistics 35, p. 447-448 (1999).

John Cowan, *The complete Lojban language*. Fairfax, VA : The Logical Language Group, Inc., 1997.

Martin Heidegger, *Unterwegs zur Sprache*, 1959.

Martin Warin, *A comparison between a rule-based and a stochastic PoS-tagger for Esperanto*, C-uppsats i Almän sprakvetenskap med inriktning på datorlingvistik.

http://ling16.ling.su.se:8080/PubDB/doc_repository/warin2004comp.pdf.

Melvin Fitting, *First-order intensional logic*, Annals of Pure & Applied Logic Jun2004, Vol. 127 Issue 1-3, p171.

Nick Nicholas, John Cowan, *What is Lojban?* , The Logical Language Group (2003).

<http://www.lojban.org/tiki/tiki-index.php?page=What+Is+Lojban%3F%2C+The+Book>.

Richard Montague, *The Proper Treatment of Quantification in Ordinary English*, in Formal Philosophy: Selected Papers of Richard Montague, ed. Richmond Thomason, pp. 247–270, Yale University Press, 1973.

Robert Phillipson, *English-only Europe?* , Routledge, 2003.

Wikipedia contributors, *Ambiguity*, Wikipedia, The Free Encyclopedia,

<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ambiguity&oldid=202022957> (bekeken op 9 april 2008).

Roy Sorensen, *Vagueness*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2006 Edition), Edward N. Zalta (ed.)

<http://plato.stanford.edu/archives/fall2006/entries/vagueness/>.

Manon Fleur, studente Engelse taal en cultuur

DE TOENAME VAN HET ENGELS IN HET HOGER EN UNIVERSITAIR ONDERWIJS IN NEDERLAND

In Nieuwsbrief nummer 20 van Stichting Nederlands staat een artikel genaamd “Herinvoering Nederlands aan de universiteiten”. Jan Roukens ziet de toekomst van de Nederlandse taal zeer somber in als er geen stappen worden ondernomen tegen de verengelsing van het onderwijs. Volgens Roukens is het tegenwoordig niet meer mogelijk is om in het Nederlands af te studeren aan de Nederlandse universiteiten. Mocht je dit toch willen, dan zou je af moeten studeren in Vlaanderen. Het heeft ongeveer drie eeuwen geduurd om de taal van het hoger onderwijs van het Latijn naar het Nederlands te veranderen, maar binnen een korte tijd is het gebruik van het Nederlands afgenomen en grotendeels overgenomen door het Engels.

De wetgeving over het taalgebruik in het onderwijs in Vlaanderen en Nederland is vrij duidelijk, alleen in de praktijk wordt dit, voornamelijk in Nederland, niet zo nauw genomen. Ondanks dat er in de wet staat aangegeven dat “[het] onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands”, ziet de praktijk er vaak anders uit (Roukens, 2008:3).

Roukens meent dat “[d]e taalkundige tweedeling die de universiteiten doorvoeren . . . grote gevolgen [heeft] voor de sociale en politieke samenhang en stabiliteit van de Nederlandstalige samenleving” (2008:3). Daarnaast stelt hij dat hoger opgeleide Nederlandstaligen niet meer in staat zullen zijn om zich goed te kunnen verwoorden in het Nederlands en veelal moeten terugvallen op het Engels. Ook is het voor studenten, die meestal Nederlandstalig zijn opgevoed, lastig om het onderwijsprogramma in het Engels te kunnen volgen. Het moet weer vanzelfsprekend worden dat er in het Nederlands onderwezen wordt. Om dit te bereiken moet er volgens Roukens geïnvesteerd worden in onder andere de “uitbouw van de Nederlandstalige wetenschappelijke literatuur”, “ontwikkeling van vooral Nederlands didactisch materiaal” en “uitbouw en verdieping van de Nederlandse vaktalen en de wetenschappelijke woordenschat” (2008: 4).

Op een aantal punten wat betreft de verengelsing van het onderwijs zullen Phillipson en Roukens het met elkaar eens zijn. Beiden vrezen dat de nationale talen in de toekomst het veld zullen moeten ruimen voor het Engels. Op veel gebieden is het gebruik van Engels al ver doorgevoerd, zoals in het Nederlandse hoger en universitair onderwijs. Ook noemen ze allebei het feit dat door de verengelsing wetenschappers en hoger opgeleiden niet meer in staat zijn zich te verwoorden in het Nederlands op een wetenschappelijke manier. Vaak moet er teruggegrepen worden op het Engels. Phillipson benadrukt ook dat het juist van belang is om in de moedertaal te onderwijzen, omdat veel talen, als dit niet gedaan wordt, het risico lopen om te verdwijnen.

Volgens Phillipson opent het Engels veel economische deuren, maar Roukens beweert dat de meeste afgestudeerden in Nederland terecht komen bij Nederlandse bedrijven. Zoals de leden van de EU tijdens bijeenkomsten het recht hebben om in de eigen taal aangesproken te worden en zich in de eigen taal te kunnen uiten, zouden studenten dit recht ook zeker moeten hebben. Voor een studente

Engelse taal en cultuur (zoals ik) is het logisch dat alles in het Engels plaatsvindt. Al vind ik het prettig dat een aantal docenten Nederlands zijn of Nederlands spreken zodat ik buiten de colleges om hen toch in mijn eigen taal kan aanspreken als dit nodig is.

Toch denk ik dat het zeker niet verkeerd is dat we in het onderwijs veel in aanraking komen met het Engels, aangezien het nu eenmaal een dominante positie heeft in de wereld. Dit klinkt simpel, maar het is moeilijk om de positie van het Engels te veranderen. Wel vind ik dat het de keuze moet zijn van de studenten om onderwezen te worden in het Engels of opdrachten te schrijven in het Engels. Als student Geschiedenis zou je bijvoorbeeld voor een keuzevak als Academic English kunnen kiezen.

Zelf merkte ik toen ik aan dit werkstuk begon, dat ik het vrij lastig vond om in het Nederlands te schrijven. Dit komt natuurlijk doordat ik gewend ben om in het Engels te werken, en daarnaast was de bron nu ook een Engelstalig boek. Maar in mijn geval heb ik er zelf voor gekozen, want voordat ik aan mijn opleiding begon, wist ik dat het uit een volledig Engels programma zou bestaan. Studenten van andere studies kunnen er meer moeite mee hebben dat het onderwijs (vooral in master programma's) in het Engels is. Ik heb het idee dat er door de verengelsing van het onderwijs er vaak neerbuigend gekeken wordt naar de studie Engels. De gedachtegang van studenten kan zijn "ik studeer een vak en daarbij doen we veel/alles in het Engels". Met andere woorden: "wat wij doen is veel zwaarder en moeilijker". Daarbij wordt niet bedacht dat een opleiding Engelse taal en cultuur het niet alleen om taalverwerving draait, aangezien het Engelse niveau van de meeste Nederlanders al vrij hoog is.

Ik zie de toekomst van het Nederlands niet zo somber in als Roukens, maar ik ben het er wel mee eens dat op Nederlandse hogescholen en universiteiten in principe in het Nederlands onderwezen moet worden, tenzij studenten zelf anders kiezen. Het is zeker zo dat wanneer dit niet onderhouden wordt, de academische kennis van het Nederlands sterk achteruit loopt. Engels is nu eenmaal een grote taal waar je een groot publiek mee kan bereiken, maar de eigen taal moet hier niet door verloren gaan. Op politiek gebied als in de Europese Unie vind ik net als Phillipson dat ieder land evenveel rechten heeft en dus geen taal voorgetrokken mag worden. De regel dat alle talen gelijk behandeld moeten worden is eerlijk, maar zeker niet effectief en efficiënt. Daarom vind ik ook dat het voorstel om Esperanto als internationale taal te gebruiken serieus genomen moet worden en verder onderzocht moet worden, omdat het veel voordelen heeft. Zoals in hoofdstuk vijf van Phillipson naar voren kwam is het gebleken dat de taal werkt, geen enkel land wordt voorgetrokken of achtergesteld omdat iedereen een nieuwe taal moet leren. Daarnaast is het is veel efficiënter dan het continu vertalen van en naar alle officiële talen binnen de EU.

Rosa Gunging, studente Engelse taal en cultuur

EUROPA: NAAR EEN RECHTVAARDIGERE INTERCULTURELE DIALOOG

Inhoudsopgave⁸

Inleiding

1. Trends die invloed hebben op het taalbeleid
 - 1.1 Trends in de commercie
 - 1.2 Trends in de wetenschap en het onderwijs
 - 1.3 Trends in cultuur
2. Talen binnen instituties van de EU
 - 2.1 Taaldiensten van de EU
 - 2.2 Meertaligheid en linguïstische hiërarchieën binnen de instituties van de EU
3. Richting een rechtvaardige communicatie
 - 3.1 Economie en mensenrechten
 - 3.2 Wiens Engels?
4. Esperanto
 - 4.1 Voordelen van het Esperanto
 - 4.2 Nadelen van het Esperanto
5. Persoonlijke adoptietaal
 - 5.1 Voordelen persoonlijke adoptietaal
 - 5.2 Nadelen persoonlijke adoptietaal

Conclusie

Inleiding

Sinds de jaren '90 moedigt de EU haar lidstaten aan om schoolkinderen meer talen te doen leren. Dit moet er voor zorgen dat ook in Engelstalige landen meertaligheid vaker voorkomt. Toch is Engels nog zonder meer de overheersende taal. Dit komt door zowel structurele als ideologische factoren. De Amerikanen en de Britten hebben veel geld geïnvesteerd in het promoten van hun taal en dankzij de media en reclame heeft het Engels een connotatie van succes, invloed en commercieel plezier. Globalisering versterkt deze trend en bedreigt 'kleinere' talen in hun voortbestaan. De vraag is hoe Europa om moet gaan met haar meertaligheid.

⁸ De schrijfster heeft ervoor gekozen de verplichte samenvatting van Phillipson (2003), die de eerste drie hoofdstukken vormt, te koppelen met een eigen visie op het Esperanto en het fenomeen van de persoonlijke adoptietaal.

1. Trends die invloed hebben op het taalbeleid

Europa zou veel kunnen leren van Canada, waar het ontbreken van een officieel taalbeleid de institutionele macht van de VS lijkt te versterken, en van Australië en Zuid-Afrika waar het taalbeleid juist zeer serieus wordt genomen. Ook is het van belang trends te identificeren die het gevolg zijn van de huidige globalisering (70).

1.1 Trends in de commercie

De positie van het Engels is sterk in de commercie, dankzij instituties zoals de Wereldbank en het IMF, de Amerikaanse entertainmentindustrie en de verspreiding van een ideologie van consumentisme en materialisme (73). Tegelijkertijd wordt die ideologie hier ook weer door versterkt. Als deze trend zich voortzet is het aannemelijk dat multinationals de EU er toe zullen proberen te bewegen over te gaan op het exclusieve gebruik van Engels (79). Op die manier zou de hegemonie van de multinationals worden geïntensiveerd en zouden de andere talen van Europa worden bedreigd. Voorlopig is Europa haar nationale talen toegewijd, maar of zij de druk van de globalisering zal kunnen blijven weerstaan zullen we moeten afwachten.

1.2 Trends in de wetenschap en het onderwijs

Ook in de wetenschap is Engels tegenwoordig de dominante taal. Het gevaar hiervan is dat kennis gemonopoliseerd wordt en dat andere talen op dit gebied verstenen (81). Engels heeft zo een hoge status binnen de wetenschap dat wetenschappers die in andere talen schrijven over het hoofd worden gezien en zelfs dat hun ontdekkingen worden toegeschreven aan andere, in het Engels schrijvende wetenschappers. Van universiteiten wordt ook steeds meer ondernemerschap verwacht en de druk is groot om commerciëler en Amerikaanser te worden. In Canada hebben de Amerikaanse bedrijven zelfs meer invloed op het onderwijs dan de regering (94). Europa probeert te voorkomen achter te blijven door mee te gaan in deze trend. Engels is steeds vaker een vereiste om verder te komen in het hoger onderwijs of in de zakelijke carrière, vooral in Nederland en Scandinavië, waar Engels de functie ontwikkelt van tweede taal (96).

1.3 Trends in cultuur

Zoals gezegd is de Amerikaanse entertainmentindustrie invloedrijk. De kennis van het Engels wordt automatisch gestimuleerd in landen waar Amerikaanse films worden vertoond met ondertiteling in de moedertaal. (88). Marktwerking noopt de EU er toe meer te investeren in informatietechnologie in de Engelse taal, waarmee ze Engelstaligen een voorsprong geeft.

In de laatste jaren is in de EU het besef gerezen van het belang van meertaligheid voor het tegengaan van intolerantie en zijn er instituties opgericht die campagne voeren voor meertaligheid, hoewel deze veelal functioneren in het Engels. In 1995 is een reeks voorstellen gepubliceerd met het doel linguïstische diversiteit te bevorderen, waarvan echter onduidelijk is in hoeverre deze zijn

opgevolgd. De voorstellen zijn niet juridisch bindend. Het zou echter wel eens een vergissing kunnen zijn te denken dat taalbeleid een nationale kwestie is (104).

2. Talen binnen de instituties van de EU

Vooralsnog wordt taal binnen de EU gezien als een praktisch instrument. Er is weinig aandacht voor het feit dat taal een conceptueel filter is, waardoor we de wereld verschillend beschouwen (108). De taaldiensten die de EU aanbiedt zijn de volgende:

2.1 Taaldiensten van de EU

Individuen hebben recht op vertaling in hun moedertaal, zodat er binnen de EU een *interactieve meertaligheid* is (110). *Werknemers* van de EU zijn *persoonlijk meertalig* en dragen daarmee bij aan de interactieve meertaligheid. De EU kent elf officiële talen, die door de natiestaten zijn gekozen op politieke gronden en niet om intrinsieke redenen van welke aard dan ook. Duizenden mensen zijn werkzaam in de vertaalindustrie, waaronder één op de acht Commissieleden (114).

Een probleem is dat verschillende culturen verschillende uitdrukking geven aan de realiteit, wat nog verergerd wordt in het geval van abstracte concepten, en dat er soms grote fouten worden gemaakt in vertalingen. Steeds meer stemmen gaan op om het aantal werktalen te verminderen, om kosten en moeite te drukken. Niemand is echter bereid zijn taal op te geven en ook de aankomende nieuwe lidstaten eisen dat hun taal wordt opgenomen. Dit is begrijpelijk, omdat uitsluiting van een taal uitsluiting betekent van de eentalige sprekers daarvan (122). Toch zijn bepaalde teksten steeds vaker slechts verkrijgbaar in het Frans en/of Engels. De communicatie met de nieuwe lidstaten bijvoorbeeld is slechts in het Engels en hun moedertaal. Het Engels is hierbij authentiek, terwijl oorspronkelijk geen der talen het stempel 'authentiek' had (123).

Voorheen was het Frans, dat een speciale status had, vooral waar het juridische documenten betrof. De Franse bureaucratische stijl is nog steeds onmiskenbaar in bepaalde documenten. In het laatste decennium worden meer pogingen ondernomen om documenten duidelijker te maken om de communicatie met burgers te verbeteren (127).

2.2 Meertaligheid en linguïstische hiërarchieën binnen instituties van de EU

Het belang van meertaligheid binnen de EU wordt steeds vaker onderstreept, hoewel het vaak onduidelijk is wat daar precies mee wordt bedoeld. In ieder geval heeft iedere burger recht op informatie in zijn eigen taal (130) en ook vergaderingen worden vertaald in alle elf talen. Frans en Engels worden echter vaak gebruikt als procedurele taal, een tussentaal bij vertalingen, die de moedertaalsprekers hiervan toch een voordeel verschaft.

Ook wordt er regelmatig geklaagd omdat mensen vinden dat hun moedertaal niet genoeg of niet goed genoeg wordt gebruikt. Documenten worden bijvoorbeeld te laat of slecht vertaald, zijn onduidelijk, of alleen verkrijgbaar in Frans en/of Engels. Dit wordt mede veroorzaakt door onduidelijk

taalbeleid, verwarring over het al dan niet gebruiken van een ‘werktaal’ en een te grote focus op het kostenaspect (135).

Frans maar vooral Engels staan in de praktijk hoog in de hiërarchie en dit wordt uit pragmatische overwegingen goedgepraat. Men gaat er ook steeds meer van uit dat deze situatie onvermijdelijk is. Een *laissez faire* beleid zal tot gevolg hebben dat Engelstaligen steeds meer voordeel zullen hebben en zullen stijgen in de hiërarchie. Nadenken over hoe om te gaan met de uitbreiding zal niet genoeg zijn. Een verder reikende visie zal noodzakelijk zijn als we een rechtvaardig taalbeleid willen behouden (138).

3. Richting een rechtvaardige communicatie

Het taalbeleid van de EU houdt zich slechts weinig bezig met taalrechten, afgezien van wat aandacht voor regionale minderheden (143). Door de Europese eenwording ontstaat een nieuwe ‘linguïstische cultuur’ die supranationaal is. Of hier nieuw taalbeleid voor zal worden ontwikkeld is mede afhankelijk van de relatie die taal heeft tot de economie (144).

3.1 Economie en mensenrechten

De huidige dominantie van het Engels bezorgt de Engelssprekende landen verschillende economische voordelen. Omdat de Britten minder investeren in het leren van een tweede taal hebben zij meer tijd en geld over voor andere dingen. Bovendien zullen de landen waar Engels als tweede taal wordt geleerd tot dit doel diensten en goederen van hun afnemen (148). Ook verschaft het de Britten *taalkapitaal*. Ze kunnen zich beter uitdrukken dan anderen en krijgen daardoor een hoger prestige (145). Het is dan ook begrijpelijk dat veel Britten enthousiast zijn over de ontwikkeling van het Engels als Europese *lingua franca*. Sommigen zien het als vanzelfsprekend dat dit zal samengaan met een verspreiding van hun cultuur, die zij beschouwen als superieur (149, 163).

De andere kant van het verhaal is dat vijftig tot negentig procent van de talen bedreigd wordt door de globalisering. Hoewel taal wordt geaccepteerd als belangrijk mensenrecht is er weinig over terug te vinden in verklaringen (153). Wel is het recht op moedertaalgebruik te vinden, en ook steeds vaker het recht op het leren van een vreemde taal. Verklaringen zijn echter veelal niet bindend en eentalige assimilatiestrategieën zijn nog veel te vinden, hoewel ze vallen onder de UN Genocide-Conventionie (161).

3.2 Wiens Engels?

In de huidige situatie wordt veel waarde toegekend aan moedertaalsprekers, die de voorkeur genieten op de arbeidsmarkt en worden gezien als de best toegeruste taalleraren. Het Engels dat een wereldtaal in wording is heeft Anglo-Amerikaanse normen (164).

Het voorstel tot het gebruik van ELF, Engels als Lingua Franca, zou communicatie al veel gelijkwaardiger maken. De focus ligt daarbij niet op accent of op kleine grammaticale oneffenheden

en het belangrijkste is dat men elkaar begrijpen kan. Dit is momenteel lang niet altijd het geval. Soms heeft dit ook te maken met het onbegrip van de Engelstaligen die immers weinig ervaring hebben met meertaligheid, wat niet altijd hun communicatieve competentie ten goede komt (167). Veel onrechtvaardigheid in internationale communicatie kan worden weggenomen door het gebruik van ELF, waarbij niemand bevoordeeld of benadeeld wordt, maar er zijn betere mogelijkheden om dit doel te bereiken.

Bron:

Phillipson, R. (2003). *English-only Europe? Challenging language policy*. New York: Routledge.

4. Esperanto

Als plantaal die niet verbonden is aan een natie staat is het het overwegen waard om Esperanto in te voeren als spiltal bij vertalingen. Het is gebaseerd op Europese talen, waarmee het een prachtig symbool kan zijn voor de eenwording van Europa en een eerbetoon aan haar rijkdom aan culturen. Het bevoordeelt noch benadeelt iemand. Esperanto wordt heden ten dage door weinig mensen serieus genomen. Dit wil niet zeggen dat het geen toekomst kan hebben en dat de Engelse hegemonie onvermijdelijk is. In het verleden was de internationale taal immers Latijn en daarna was het Frans. Bovendien werd Esperanto voor de oorlog wel degelijk serieus genomen, dus onze houding ten opzichte van talen is niet onwrikbaar.

4.1 Voordelen van Esperanto

Phillipson geeft ons verschillende voordelen van Esperanto die sociolinguïstische feiten zijn. Esperanto is makkelijker te leren dan etnische talen, omdat het een logische taal is en een simpele systematische grammatica heeft. Het heeft bewezen een volwaardige taal te zijn voor literatuur en voor gebruik op conferenties en zoals gezegd wordt geen van de partijen bevoordeeld (172).

Op het 81^e Esperanto Wereld Congres in Praag in 1996 werd een manifest aangenomen waarin punten staan die sterk overeen komen met de idealen van Europa, waaronder *democratie* op het gebied van communicatie en *taalrechten* (173).

Recenter, tijdens het Zesde Europese Esperantocongres in 2004 werd de Resolutie van Bilbao aangenomen, zoals te vinden is op de website *Brusela Komunikadcentro*. Hierin wordt letterlijk gesteld dat Esperanto overeenkomsten heeft met het Europese ideaal van vrede en eenheid. Ook stelt het dat de huidige overheersing van het Engels de Europese identiteit verzwakt, discriminatie op de arbeidsmarkt veroorzaakt en hoge kosten met zich meebrengt voor vertaling. Op deze site vinden we ook het voorstel van Europees Parlements lid Marco Cappato om Esperanto te overwegen als brugtaal voor de EU. Hij stelde dat Esperanto flexibeler is dan andere talen en makkelijker de culturen van andere talen absorbeert, en dat betekenis niet zo snel verloren zal gaan. Ook verzocht hij zijn publiek

niet te vergeten dat Esperanto nog steeds stand houdt, ondanks alle tegenstand die het te verduren heeft gehad.

Ook staat er op de site een stuk van de voorzitter van de Europese Esperanto-unie Sean Ó Riain die betwijfelt dat Engels niet meer te stoppen is. Als Engels daadwerkelijk al ‘gewonnen’ had, zouden er immers geen vertalers en tolken meer nodig zijn binnen de EU. In werkelijkheid spreekt slecht 38% van de Europeanen Engels. Daarentegen spreekt maar liefst 47% alleen de moedertaal. Al deze mensen worden uitgesloten van communicatie als Engels de Europese eenheidstaal wordt. Beter is het dan dat iedereen Esperanto leert, wat ook nog snel te leren is, zodat de moeite eerlijk wordt verdeeld onder de Europeanen. Zelfs voor nationalisten heeft Esperanto een voordeel, aangezien zij hun eigen taal kunnen behouden en geen etnische taal hoeven te leren naast hun moedertaal.

4.2 Nadelen van Esperanto

Het invoeren van Esperanto kent een aantal praktische nadelen. Slechts zeer weinig mensen spreken het, waarschijnlijk minder dan een miljoen over de gehele wereld, waardoor er niet direct genoeg leraren Esperanto zullen zijn. Het heeft op dit moment een wat stoffig imago en er zijn nog steeds veel mensen die denken dat het als kunsttaal nooit een volwaardige taal kan zijn, wat berust op een vergissing. Als mensen deze bevooroordeelde aversie weten te laten varen, zal blijken dat de moeite en kostenaspecten niet onoverkomelijk zijn en op de lange termijn beter dan de huidige situatie, die wel eens echt uit de hand zou kunnen lopen bij aansluiting van nieuwe lidstaten.

Zeker is het ook mogelijk kritiek te leveren op de structuur van het Esperanto zelf. Het heeft regelmatig het verwijt gekregen seksistisch te zijn en met die reden is de variant *riisme* bedacht, die genderneutraal is. Andere kritiek is dat de befaamde dakjes van het Esperanto niet op een gemiddeld toetsenbord zitten, wat soms wordt opgelost door het dakje te vervangen door een <x> of een <h>. Ook wordt gezegd dat er wel degelijk homoniemen te vinden zijn in het Esperanto en dat het prefix ‘mal-’ inconsistent is, bijvoorbeeld omdat “zuid” niet vertaald wordt als “malnorda”. Bovendien, wie bepaalt er wat primair is? Niettemin betekent deze kritiek slechts dat er nog geschaafd moet worden aan het Esperanto en dat over deze punten overeenstemming zou moeten worden bereikt wil Esperanto daadwerkelijk de Europese eenheidstaal worden. Rigide vasthouden aan de vastgelegde Esperantoregels is daarbij waarschijnlijk onverstandig. Dat heeft etnische talen ook nooit veel goed gedaan. Esperanto is een echte taal en zou dus net als andere talen in beweging moeten zijn.

5. Persoonlijke Adoptietaal

2008 is het Europees Jaar van de Interculturele Dialoog. Ter gelegenheid hiervan is het rapport “Een Heilzame Uitdaging, hoe de taalverscheidenheid Europa tot een hechter geheel kan maken” uitgebracht door de “Groep van intellectuelen voor de interculturele dialoog”, die is ingesteld op initiatief van de Europese Commissie. Hierin wordt gepleit dat iedere Europese burger een tweede taal zou moeten kiezen en deze net zo goed zou moeten leren als de moedertaal, inclusief de daarbij

horende literatuur, cultuur en geschiedenis. Dit wordt een *persoonlijke adoptietaal* genoemd (10). De gekozen taal is naar eigen keuze, hoewel het voor immigranten handig zal zijn de taal te kiezen van hun nieuwe land, zodat daardoor tevens de integratie wordt gestimuleerd. Het is echter eveneens belangrijk voor migranten hun moedertaal te kunnen behouden (20).

5.1 Voordelen persoonlijke adoptietaal

Verrassend genoeg, maar niet minder terecht, stelt het rapport dat de huidige hegemonie van het Engels niet alleen schadelijk is voor zwakkere talen maar ook voor het Engels zelf. Ze verliest haar waarde als cultuurtaal en verwordt tot slechts een instrument, waardoor het verarmt (15). Het is echter niet duidelijk waarom de Groep er zo van overtuigd is dat hun voorstel de Engelse overheersing zou tegengaan.

Het rapport stelt dat een persoonlijke adoptietaal de Europese integratie, burgerzin en een gevoel van verbondenheid zal bevorderen. Het zal bijdragen tot de interculturele dialoog en het harmonisch naast elkaar bestaan van de culturen. Het voordeel is bovendien dat iedereen kan besluiten dit initiatief over te nemen en niet gewacht hoeft te worden op officiële besluiten. Het is hiermee een wezenlijk ander voorstel dan het Esperanto-voorstel, waar het de mogelijkheid betreft een spiltaal te zijn voor de EU.

5.2 Nadelen persoonlijke adoptietaal

Het plan is zelfs in het geheel geen antwoord op de problemen waarmee de EU in toenemende mate te kampen heeft, de stijgende kosten van de vertaling, of zelfs het voordeel dat Engelstalige moedertaalsprekers hebben die voor de EU werken. Het is alleen gericht op de Europese burger en bovendien logistiek en financieel moeilijk uitvoerbaar. Daarmee wil ik niet zeggen dat de genoemde voordelen niet van belang zijn. Het opmerkelijke is alleen dat deze voordelen óók gelden voor Esperanto, terwijl Esperanto daarnaast óók een oplossing kan zijn binnen de organisatie van de EU. Bovendien kan men zich afvragen of het wel realistisch is om te geloven dat de meerderheid een andere “persoonlijke adoptietaal” zal kiezen dan Engels.

6. Conclusie

Het mag opmerkelijk heten dat het plan van de “persoonlijke adoptietaal” overwogen wordt, terwijl men weigert Esperanto serieus te nemen. Als men initiatieven zou nemen om de Europese burger Esperanto te doen leren, zouden de voordelen exact hetzelfde zijn. Sterker nog, waar men bij de “persoonlijke adoptietaal” slechts “paren” krijgt, zou *iedere* Europese burger met elkaar kunnen communiceren in het Esperanto, waarmee de interculturele dialoog alleen nog maar meer wordt bevorderd. Ook zal het aanleren van Esperanto de burger minder tijd kosten dan een etnische taal. Daarnaast kan het dan ook nog dienen als spiltaal van de EU.

Het is zeer spijtig en onterecht dat Esperanto zulk een slecht imago heeft. Het heeft logistieke en financiële nadelen, maar dat heeft de “persoonlijke adoptietaal” ook. De voordelen zijn vele malen groter en maken het daarom het overwegen waard. Het rapport “Een Heilzame Uitdaging” geeft feitelijk aan dat de wil en motivatie er zouden kunnen zijn, mits men de vooroordelen die men jegens Esperanto heeft kan laten varen.

Bronnen:

- Maalouf, A. (2008) Een heilzame uitdaging: hoe de taalverscheidenheid Europa tot een hechter geheel kan maken.
Publicatie op http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/maalouf/report_nl.pdf.
- Verschillende publicaties van *Brusela Komunikadcentro* op <http://lingvo.org/nl>.

Bas van der Heijden, student Taal en Communicatie

TURKS ALS OFFICIËLE TAAL IN EU

STRAATSBURG (ANP) – Het zou een goed idee zijn als Turks een officiële taal wordt in de Europese Unie en parlementariërs van het noordelijk deel van Cyprus (Turks-Cyprioten) worden toegelaten als waarnemer in het Europees Parlement in Straatsburg. Daarvoor pleit een werkgroep van het Europarlement die tot taak heeft om de geïsoleerde positie van Turks-Cyprus te verbeteren. De voorzitters van de politieke fracties in het EP praten donderdag over het stuk, maar de kans wordt niet groot geacht dat ze de suggesties overnemen. De EU besloot in december 2004 onder Nederlands voorzitterschap om met Turkije te gaan onderhandelen over toetreding. De uitkomst van die onderhandelingen, die wel tien tot vijftien jaar kunnen duren, is echter onzeker en lidmaatschap is niet gegarandeerd.

Sociaal isolement

Cyprus werd in mei 2004 lid van de EU, maar het eiland is nog altijd gedeeld nadat de Grieks-Cyprioten een vredesplan van toenmalig VN-baas Kofi Annan afwezen. De EU heeft geld vrijgemaakt om het noordelijke, Turks-Cypriotische deel van het eiland uit het sociale isolement te halen. Van de Nederlandse Europarlementariërs steunt Joost Lagendijk van GroenLinks het voorstel van de werkgroep. „Het hele eiland is lid geworden van de EU en het zou een mooie stap naar verzoening zijn als we de twee Turks-Cypriotische parlementariërs toelaten als waarnemer en documenten officieel in het Turks vertaald worden.”

Bron: Trouw (pagina: buitenland), 14 maart 2007

Cyprus, een welvarend en toeristisch eiland. Gelegen ten Zuiden van Turkije, herbergt deze republiek per jaar de meeste toerististen van alle eilanden in de Middellandse Zee. Het op-drie-na-grootste eiland van deze zee is toetreden tot de EU in 2004, na zich eerst losgemaakt te hebben van enkele obstakels. Er waren grote problemen tussen de Turkse Republiek Noord-Cyprus, die alleen door Turkije officieel wordt erkend, en de Republiek Cyprus, ten gevolge van de ambitie om het eiland weer te herenigen onder één regering. De officiële talen in Cyprus zijn, respectievelijk van groot naar klein: Grieks, Turks en Engels. De laatste fungeert als een soort *lingua franca*; het overgrote deel van de bevolking spreekt de taal op een redelijk niveau en het wordt bovendien gebruikt als communicatiemiddel tussen het Turkssprekende en het Griekssprekende gedeelte. De hoge ‘competence’ in het Engels op Cyprus is uitzonderlijk voor het Middellandse Zee-gebied en is toe te schrijven aan het feit dat Cyprus van 1878 tot 1961 onder Britse heerschappij stond.

Er bestaat een voorstel, zo blijkt uit bovenstaand artikel, om het Turks op te nemen als officiële taal in de Europese Unie. Hiervoor is inderdaad veel te zeggen. Het is een zogenaamd politiek geïsoleerd deel van de Europese Unie, en ze verdienen als volwaardig lid van de Europese Unie, net zoals andere deelstaten, gelijkheid. Deze gelijkheid is ook van toepassing op de taal en het is niet

overeenkomstig met de grondslagen van de Europese Unie om de Turkse bevolking van Cyprus niet in hun eigen taal te bedienen met vertalingen van documentaties aangaande Europese kwesties. Echter geldt dit niet alleen voor de Cyprioten, maar voor welke andere minderheidstaal dan ook. Dit is dan ook één van de gevolgen van het nalaten om binnen de EU een supranationale taalpolitiek te formuleren. De Europese Unie heeft zich zagezegd in de nesten gewerkt, want hun principe dat iedere inwoner in de Europese Unie gelijke rechten heeft, duidt op een tegenstrijdigheid wanneer het aankomt op het erkennen van minderheidstalen. Zo wordt ook bijvoorbeeld de Catalaanse bevolking in Spanje niet voorzien van vertalingen in het Catalaans. Dat er dus iets structureel moet veranderen, behoeft geen verdere argumentatie. Wel is het tamelijk redelijk om tot die tijd geen onderscheid te maken tussen de verschillende minderheidstalen onderling. Dit zou de democratische beginselen verder vervagen of schaden. Met dit in ogenschouw, geldt dat je de taal van de Turks-Cypriotische bevolking geen voorrang moet geven ten opzichte van het Catalaans. Het zou een spelletje ontlokken waar de vraag gesteld wordt: waarom de één wel, en de ander niet? Deze keuze zou moeilijk te verantwoorden zijn en min of meer arbitrair zijn. Het Catalaans heeft bijvoorbeeld bijna 9,4 miljoen moedertaalsprekers in de EU, terwijl het Turks-Cypriotisch, ookwel Gibrizlija genoemd, maar 141.922 moedertaalsprekers op Cyprus heeft, waarvan er een aanzienlijk deel ook het Grieks beheerst. Zelfs het Engels wordt er, zoals eerder al genoemd, goed verstaan en gesproken. Om deze redenen is het absurd om het Gibrizlija voorrang te geven op andere minderheidstalen zoals het Catalaans en het op te nemen als officiële taal in de Europese Unie.

Het voorstel wordt nog absurder, als we bedenken dat het gaat om het Turks als nieuwe officiële taal binnen de Europese Unie. Het Turks is namelijk helemaal niet eender met het Gibrizlija. Het Gibrizlija heeft bijvoorbeeld door de jaren heen al vele Griekse, Italiaanse en Engelse invloeden geabsorbeerd. Zo luidt het woord voor straat 'istrida', dat zijn oorsprong in het Italiaans vindt. Het is tevens vaak beargumenteerd dat het Gibrizlija dichter bij het Azerbeidzjaans staat dan bij het Turks uit Turkije. Hoewel ook het Azerbeidzjaans een Turkse taal is, verschilt het aanzienlijk in het feit dat het Azerbeidzjaans veel meer Perzische invloeden heeft, die in de jaren '20 van de vorige eeuw uit het Turks zijn verdwenen ten gevolge van een succesvolle taalvormingsbeweging. Deze invloeden hebben een duidelijke weg gevonden in het huidige Gibrizlija, dat ook een andere uitspraak kent dan het Turks. Dit bedenkende, lijkt het voorstel om Turks als officiële taal in de Europese Unie in te lijfen, op andere redenen gestoeld dan om de Turks-Cypriotische bevolking van hun isolement te bevrijden. Of is er iets anders aan de hand? Is het wellicht zo dat het Gibrizlija lijdt aan taalracisme, in die zin dat het als 'onbelangrijk' voor de moderne wereld wordt gestigmatiseerd? In ieder geval zou het begrijpelijker zijn als niet het Turks, maar het Gibrizlija een kandidaat zou zijn voor een additionele officiële taal in de Europese Unie.

Bovendien, als het Gibrizlija opgenomen zou moeten worden als officiële taal, zouden er ook tolken en vertalers opgeleid moeten worden en iets zegt me dat er geen opleidingen bestaan voor tolk Gibrizlija-Nederlands bijvoorbeeld. Om gekwalificeerde tolken op te leiden, is een hoop geld nodig.

Geld dat beter anders besteed kan worden, maar daar kom ik later nog op terug. Niet alleen kost het een hoop geld om gekwalificeerde tolken en vertalers op te leiden, ook nemen de kosten van het tolken zelf exponentieel toe. Zo kosten de 506 tolken die nu nodig zijn om alle 23 talen te laten vertalen, al 9 miljard euro per jaar. Als daar het Turks aan toegevoegd zou worden, zou dit bedrag met 818 miljoen euro per jaar stijgen. Dit zou neerkomen op een uitgave van €5765 per Turks-Cyprioot. Dit zou mijn inziens een onbegrijpelijke uitgave zijn, zeker als je bedenkt dat hiermee de grote problemen niet opgelost zijn, maar juist weggewuifd worden.

Niet alleen de kosten nemen toe, maar ook op praktisch vlak zou het Turks als nieuwe officiële taal in de EU bijdragen aan een toename van de complexiteit van de manier waarop er wordt getolkt op EU congressen. Eén taal erbij is nog te overzien, maar wie weet hoe het er uit gaat zien als er nog twintig deelstaten bijkomen, met allemaal hun eigen taal die in de EU vertegenwoordigd moet worden. Alle tolken hebben immers een cabine en apparatuur nodig en er wordt nu al vaak geklaagd dat de grote hoeveelheid aanwezige tolken een praktisch monstrem is. Dit praktisch monstrem zou zich natuurlijk niet aanzienlijk vergroten als alleen het Turks toegevoegd zou worden als officiële EU-taal, maar het is wel duidelijk dat er iets gedaan moet worden om voor een efficiënte oplossing van dit probleem te zorgen.

Dat er iets moet gebeuren om de praktische problemen op te lossen en de hoge kosten te drukken, die onvermijdelijk exponentieel toenemen als er meer deelstaten zich bij de EU aansluiten of als de EU besluit om minderheidstalen ook te vertegenwoordigen binnen de instituten van de Europese Unie, begint ook al binnen de EU weerklank te krijgen. Het geld dat wordt vrijgemaakt om iets te doen aan supranationale taalpolitiek, is echter eerder symbolisch dan dat het in verhouding staat met hetgeen er moet gebeuren om de kosten op de lange termijn te verminderen. 6 miljoen euro per jaar wordt er aan gespendeerd, wat neerkomt op meer dan 136 keer zo weinig als er vrijgemaakt zou worden indien het Turks een officiële taal binnen de EU zou worden.

Dit alles in overweging nemende, lijkt het duidelijk dat het een volstrekt idioot idee is om het Turks op te nemen als officiële taal binnen de EU. Het wordt niet eens als zodanig gesproken op Cyprus en het zal toch een stijging van 10% van de totale vertolkingskosten per jaar veroorzaken. Bovendien zou het een, wat betreft de gelijkheid met andere talen, oneerlijke maatregel zijn. Dit alles neemt echter niet weg dat het om principiële redenen een goede zaak zou zijn als ook de Turks-Cyprioten van vertalingen in hun eigen taal zouden worden voorzien. Immers kan ik me goed voorstellen dat ze zich niet serieus genomen voelen door de EU, hetgeen weer een lage betrokkenheid veroorzaakt. Ik ben dan ook van mening dat het Turks-Cypriotisch, en alle andere minderheidstalen, gemakkelijk in de EU ingepast zou kunnen worden als het roer radicaal omgegooid zou worden. Hier is het waar het Esperanto wellicht een grote rol kan spelen. Hoewel ik niet wil ontkennen dat Esperanto een goed functionerende taal is, die als groot voordeel heeft dat zij geen associaties heeft met een bepaalde natie of een bepaalde bevolkingsgroep en dat de negatieve vooroordelen tegenover het Esperanto vaak voorkomen uit onwetendheid en onbekendheid met de taal, lijkt het me

in praktisch opzicht niet goed te verantwoorden om van alle EU-medewerkers te eisen dat ze het Esperanto goed beheersen. Ik zou daarom ook niet voor willen stellen om het Esperanto als enige taal binnen de EU bestaansrecht te geven, maar om het Esperanto te gebruiken als een tussentaal bij het tolken. Dit zou betekenen dat er vanuit elke taal elke keer eerst naar het Esperanto vertaald wordt, om vervolgens vanuit het Esperanto naar de doeltaal te vertalen. Dit zou betekenen dat gekwalificeerde tolken alleen maar het Esperanto en één andere doeltaal perfect hoeven te beheersen, in veel gevallen waarschijnlijk hun moedertaal. Ik ben me bewust van de hoge kosten om gekwalificeerde tolken Esperanto op te leiden, maar gezien het relatieve gemak waarmee de taal geleerd kan worden en de grote inperking van het aantal benodigde tolken, ook bij een verdere uitbreiding van het aantal deelstaten van de EU, zou het op den duur juist een fikse kostenbesparing opleveren. Bovendien zou het een efficiënte, eerlijke en democratische oplossing zijn voor de praktische bezwaren en problemen die zich nu voordoen en met het uitbreiden van de officiële talen binnen de EU alleen maar toenemen.

Etske Ooijevaar, studente Franse Taal & Cultuur

DE STATUS VAN REGIONALE TALEN IN EUROPA

In het NRC Handelsblad vond ik twee recente artikels over Europese regionale talen. Eén ervan gaat over de status van het Welsh in Groot-Brittannië⁹. Welsh heeft de status van co-officiële taal in de EU gekregen. Het tweede artikel gaat over het Fries in Nederland¹⁰. In Friesland werkt men aan een vertaling in het Fries van het Verdrag van Lissabon.

In 1998 heeft de Raad van Europa het Europees Handvest voor Regionale Talen opgesteld. De regels die hierin staan dienen om de rechten van regionale talen te beschermen en gaan over het onderwijs, publieke diensten en media in de regionale taal. Aan de hand van twee bovengenoemde artikelen over regionale talen zal ik bespreken hoe het tien jaar na opstelling van het Handvest met de status van regionale talen is gesteld en wat er in feite van het Handvest terechtkomt. Dit zet ik in het perspectief van hoofdstuk 3, 4 en 5 uit *English-Only Europe?* van Phillipson die ik hierboven heb samengevat.

Toen het boek *English-Only Europe?* van Phillipson verscheen (2003), had de EU 15 lidstaten, en waren er 11 officiële talen. Na de toevoeging van meerdere staten zijn er inmiddels 27 landen lid van de EU, wat ervoor zorgt dat het totaal aantal officiële talen op 23 is komen te staan. Naast deze 23 officiële talen, die de nationale talen zijn van de landen die lid zijn van de Europese Unie, wonen er in veel van deze landen ook sprekers van regionale talen. De Spaanse regionale talen (Baskisch, Catalaans en Galicisch) hebben een status van co-officiële taal in de EU. Dat houdt in dat burgers zich in hun regionale taal tot de instellingen van de EU kunnen wenden, door middel van het schrijven van brieven naar deze instellingen, en bij ontmoetingen van ministers mag deze regionale taal ook gesproken worden. Ook het Welsh zal binnenkort deze status krijgen.

De erkenning van minderheidstalen zorgt voor behoud van talige diversiteit in een land. In Groot-Brittannië zijn meerdere talen nu erkend, naast het Engels is nu ook het Welsh erkend. Misschien dat het Schots deze status later ook nog krijgt. Het wil wat zeggen in een land als Groot-Brittannië, waarvan de nationale taal de grootste internationale taal is dat er nu dus ook aandacht geschonken wordt aan minderheidstalen. Dat laat zien dat de houding van de Britten ten opzichte van andere talen de laatste jaren toleranter is geworden en dat er nu ook aandacht is voor de rechten van minderheidstalen. Er is niet meer alleen dominantie van de nationale en internationale taal, het Engels. Volgens Phillipson staan nationale talen onder druk van onder andere regionale talen. In het geval van het Engels zal de positie van deze nationale taal er in ieder geval niet slechter op worden dat een regionale taal, het Welsh, meer rechten krijgt.

⁹ *Welsh mag nu in Brussel*, NRC Handelsblad, 7 maart 2008, geraadpleegd op: http://www.nrc.nl/europa/article964522.ece/Welsh_mag_nu_in_Brussel.

¹⁰ De Groot, D., 11 maart 2008, *Europees taalverdrag helpt Fries onderwijs*, NRC Handelsblad, geraadpleegd op: [http://www.nrc.nl/europa/article968697.ece/Europees taalverdrag helpt Fries onderwijs](http://www.nrc.nl/europa/article968697.ece/Europees_taalverdrag_help_t Fries_onderwijs).

Bepaalde regionale talen hebben meer moedertaalsprekers (b.v. het Welsh) dan bepaalde nationale talen (b.v. het Iers). Wat betreft het aantal sprekers is het dus logisch dat deze talen meer rechten krijgen. Volgens Phillipson moeten sprekers van minderheidstalen dezelfde rechten hebben als sprekers van grote talen. Staten moeten deze linguïstische mensenrechten nakomen. Het Welsh heeft nu meer rechten gekregen. De sprekers van het Welsh krijgen hierdoor een betere positie en hun taal heeft daardoor meer kans om te blijven bestaan. Ze kunnen zich nu in hun eigen taal richten tot de EU en krijgen antwoord in hun eigen taal.

Een bezwaar van de nieuwe status van het Welsh zou kunnen zijn dat er nog een taal bijkomt van waaruit en waar naar toe teksten vertaald en getolkt moeten worden. Het Welsh zal echter alleen gebruikt worden door burgers die een brief in hun eigen taal willen schrijven naar de Europese instellingen. Het wordt dus geen officiële taal van de EU en het zal niet voor veel meer vertaalwerk zorgen. Toevoeging van nog meer officiële talen in de EU zou onpraktisch zijn. Volgens Leonard Orban, eurocommissaris voor de Meertaligheid, worden er bovendien niet zoveel brieven geschreven in de regionale talen die de co-officiële status al hebben.

Aangezien er niet zoveel gebruik gemaakt wordt van deze mogelijkheid, is het de vraag of het nodig is dat die mogelijkheid er is. Dat kan echter ook liggen aan het feit dat burgers sowieso weinig brieven aan EU-instellingen schrijven en dat dat in andere talen waarschijnlijk dus ook niet veel gedaan wordt. Bovendien is de status van “symbolisch belang”. “Het is een politieke zaak en we geven hiermee een belangrijk signaal aan regio’s”, aldus L. Orban¹¹. Het is dus belangrijk dat regionale talen wel zo’n status krijgen, ook al is deze slechts symbolisch, omdat men daarmee laat zien dat regionale talen en hun sprekers ook op Europees niveau meetellen.

Deze verandering bevordert het krijgen van meer rechten voor een regionale taal als het Welsh. Daarnaast bevordert het de meertaligheid van de Europese Unie en helpt het de diversiteit van talen in stand te houden. Dat het Welsh ook naast het Engels geaccepteerd wordt in Groot-Brittannië is een verrijking voor het land, vooral omdat minderheidstalen vaak een slechte positie hebben.

In Nederland is er ook een regionale taal, het Fries, die door een deel van de inwoners van het land wordt gesproken. De vertaling van het Verdrag van Lissabon in het Fries is de aanleiding voor het schrijven van een artikel over de invloed van het Europees Handvest van Regionale Talen, dat ook voor een deel in Nederland is ingevoerd. Deze vertaling wordt gefinancierd door de nationale overheid. Friezen hebben dus de mogelijkheid om de vernieuwde Europese Grondwet in hun eigen taal te kunnen lezen. Volgens J. de Vries, bestuurder van de provincie Fryslân (Friesland), doet de Nederlandse regering echter te weinig voor het Fries. Het is wel de taak van de overheid om de rechten van het Fries na te komen, maar nu is het vooral de provincie die daarmee bezig is. Het taalbeleid wordt dus vooral op regionaal niveau gevoerd en minder op nationaal niveau. In de praktijk

¹¹ *Welsh mag nu in Brussel*, NRC Handelsblad, 7 maart 2008.

komt er dus niet al teveel terecht van het Handvest. Er moet “druk uitgeoefend worden”¹² bij de EU en de Nederlandse regering. Toch heeft het handvest voor verbetering van de status van het Fries in Nederland gezorgd. Naast het feit dat er dus een vertaling gemaakt wordt van het Verdrag van Lissabon, heeft het ook gezorgd voor verbetering van het Friese talenonderwijs. Maar dat is nog niet genoeg. De hoeveelheid uren dat Friese basisschoolleerlingen in hun regionale moedertaal les krijgen, is niet voldoende, slechts 45 minuten per week. Dat vindt de overheid wel voldoende, maar de provincie Friesland wil dit aantal verhogen tot 6 lessen per week.

Het linguïstische mensenrecht van sprekers van regionale talen om les te krijgen in hun moedertaal wordt dus niet goed nagekomen, want 45 minuten per week is wel erg weinig. Het is belangrijk dat dat aantal groter wordt, zodat de Friezen hun regionale moedertaal kunnen blijven spreken. Het aantal sprekers van het Fries is de laatste tien jaar ongeveer gelijk gebleven; in 1998 waren er 438.000 sprekers¹³ en in 2004 zo'n 450.000¹⁴. In 1976 waren er echter nog 700.000 sprekers¹⁵ van het Fries.

Blijkbaar zijn de criteria van het Handvest niet helemaal duidelijk over wat een voldoende aantal uren is dat aan het lesgeven in de regionale moedertaal besteed moet worden. Er staat dat “een substantieel deel”¹⁶ van het onderwijs in de regionale taal gegeven moet worden. Over het aantal uren per week dat substantieel is, bestaat een meningsverschil tussen de nationale overheid en de provincie Friesland. Dit aantal moet dus expliciet gemaakt worden. De invoering van een verdrag dat regels van taalbeleid expliciet maakt, maakt de regels dus niet altijd expliciet genoeg.

Mogelijke oplossing tot verbetering van het taalbeleid

Op verschillende manieren is al geprobeerd om het taalbeleid voor regionale talen in Europa te verbeteren, vooral door de invoering van het Handvest voor Regionale Talen dat de rechten van deze talen heeft opgesteld. De regels die hierin staan opgeschreven zijn echter niet altijd voldoende om een grote verandering in de positie van regionale talen te bereiken. Vaak zijn de regels er wel, maar zijn ze ofwel niet duidelijk genoeg ofwel bestaan ze slechts op papier. Tot nu is het zo dat de staat zelf kan bepalen welke regels van het Handvest toegepast worden en voor welke regionale taal of talen deze gelden. De staat is hier dus redelijk vrij in. Wel is er een minimum aantal regels waar de staat zich aan moet houden, zodat er in ieder geval iets gedaan wordt om de rechten van de regionale talen te waarborgen.

Er moet dus actiever beleid uitgevoerd gaan worden wat betreft uitvoering van de regels en het zou ook goed zijn als het Handvest nog eens nader bekeken zou worden. Dat wil zeggen: men moet

¹² De Groot, D., 11 maart 2008, *Europees taalverdrag helpt Fries onderwijs*, NRC Handelsblad.

¹³ *Kruiwagen vol met Friese boeken*, NRC Handelsblad, 14 oktober 1998, geraadpleegd op: <http://www.nrc.nl/W2/Nieuws/1998/10/14/Med/02.html>.

¹⁴ <http://taal.phileon.nl/fries.php>.

¹⁵ Gordon, R. G., Jr., 2005 *Ethnologue: Languages of the world, 15^e editie* Dallas, Texas: SIL International, geraadpleegd op: http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=fri.

¹⁶ De Groot, D., 11 maart 2008, *Europees taalverdrag helpt Fries onderwijs*, NRC Handelsblad.

een onderzoek uit gaan voeren naar de gevolgen, de invloed die het Handvest de afgelopen tien jaar dat het bestaat op de positie van regionale talen gehad heeft. Ook zou per land gekeken moeten worden welke invloed het Handvest op het taalbeleid heeft en of de staten hun plichten wel nakomen. Daarnaast moet geëquireerd worden of sprekers van de regionale talen zelf tevreden zijn met het huidige taalbeleid wat betreft hun taal. De problemen die men tegenkomt bij het interpreteren en uitvoeren van de regels moet ook bekeken worden, bijvoorbeeld of de regels wel duidelijk genoeg zijn, zo niet dan moeten deze op een explicietere wijze herschreven worden. Phillipson heeft het daar in zijn boek ook over¹⁷, men is inderdaad bezig met het kritisch volgen van de invloed dat het Handvest voor Regionale Talen heeft, met als doel deze verder uit te werken en er een verbeterde versie van op te stellen. Hoe het daar op het moment mee staat is de vraag.

Op internationaal niveau is het moeilijker om regionale talen ook invloed te geven. In de Europese Unie zijn er al 23 officiële talen, dus zou het (bijvoorbeeld met betrekking tot tolken en vertalen) onpraktisch zijn als regionale talen op internationaal niveau dezelfde rechten zouden krijgen als de nationale talen. Sprekers van regionale talen spreken ook de nationale taal van hun land, dus als ze op internationaal niveau binnen de EU moeten communiceren, moeten ze dat in die taal doen.

Met betrekking tot de linguïstische diversiteit in een land is het wel belangrijk dat de regionale talen gesproken blijven worden en dat sprekers ervan de mogelijkheid hebben hun taal te kunnen leren en gebruiken, in ieder geval op regionaal niveau, maar eventueel ook op nationaal niveau. Dit omdat taal een deel is van de cultuur van een land.

Bibliografie:

- Gordon, R. G., Jr., 2005 **Ethnologue: Languages of the world, 15^e editie** Dallas, Texas: SIL International, geraadpleegd op: http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=fri.
- De Groot, D., 11 maart 2008, *Europees taalverdrag helpt Fries onderwijs*, NRC Handelsblad, op: http://www.nrc.nl/europa/article968697.ece/Europees_taalverdrag_helpt_Fries_onderwijs.
- Phillipson, R., 2003 **English-only Europe? Challenging language policy**, Londen en New York: Routledge.
- *Kruiwagen vol met Friese boeken*, NRC Handelsblad, 14 oktober 1998, geraadpleegd op:
- <http://www.nrc.nl/W2/Nieuws/1998/10/14/Med/02.html>.
- <http://taal.phileon.nl/fries.php>.
- *Welsh mag nu in Brussel*, NRC Handelsblad, 7 maart 2008, geraadpleegd op:
http://www.nrc.nl/europa/article964522.ece/Welsh_mag_nu_in_Brusseel.

¹⁷ Phillipson, R., 2003 **English-only Europe? Challenging language policy**, Londen en New York: Routledge, p. 154.

Rian Westdorp, studente Engelse taal en cultuur

ENGELS IN NEDERLAND

In nieuwsbrief nummer 19 van de Stichting Nederlands was een artikel geplaatst van Wim Couwenberg, met de titel ‘Taalstrijd in Nederland?’. In dit artikel relateert hij de Nederlandse taal aan de Nederlandse identiteit, en de manier waarop om wordt gegaan met de verengelsing van onze taal. Voor veel Nederlanders is de taal een belangrijk deel van de Nederlandse identiteit, maar voor anderen heeft het Nederlands alleen een instrumentele functie. Dit verklaart volgens Couwenberg (2007:4) “waarom de Vlaamse strijd voor handhaving van het Nederlands als cultuurtaal in België van Nederlandse zijde zo weinig gesteund is; waarom Nederland in tegenstelling tot andere koloniale mogendheden geen koloniale taalpolitiek gevoerd heeft (uitgezonderd in Suriname); waarom de verengelsing van het taalgebied daar sneller oprukt dan in andere landen op het continent en waarom het belang van het leren van Nederlands door migranten er jarenlang veronachtzaamd is.”

Couwenberg vraagt zich af hoe belangrijk het is om de Nederlandse taal in stand te houden voor de toekomst van onze Nederlandse identiteit. Verschillende schrijvers als W.F. Hermans en H. Mulisch waarschuwden al eerder voor de dood van het Nederlands. Veel mensen willen zelfs dat Nederlands afgeschaft wordt om zo plaats te maken voor dé wereldtaal: Engels. Vanwege de globalisering en de Europese integratie word er wel meer aandacht besteed aan de Nederlandse taal, en wordt van migranten verlangd dat ze Nederlands leren. Maar doordat de wereld steeds meer verengelst, is het moeilijk de taal te beschermen tegen deze verandering. Als men tegenwoordig op gebieden als wetenschap, technologie en economie wil meetellen, is het essentieel om Engels te gebruiken. Vooruitgang is alleen mogelijk als deze taal wordt gebruikt. Ook Phillipson is hiervan overtuigd, hij beweert namelijk ook dat men pas serieus word genomen als diegene over kennis van de Engelse taal beschikt. Helaas lijkt dit inderdaad de trend, en wordt de Nederlandse taal steeds meer verdrukt. Het is goed dat migranten de Nederlandse taal leren, omdat het een belangrijk deel van de Nederlandse cultuur is. Afgezien daarvan is het natuurlijk zo dat het een essentieel middel is om in de Nederlandse samenleving te communiceren en daardoor te integreren. Buiten Nederland is de taal bijna niet belangrijk en daarom begrijp ik waarom sommige mensen ervoor pleiten om Engels in te voeren als taal. Maar wat er dan zou gebeuren is dat wij een deel van onze identiteit en cultuur kwijtraken, en dat moet ten alle tijden voorkomen worden. Want diversiteit in culturen en identiteiten is zowel belangrijk als interessant. De wereld zou een stuk saaier zijn als iedereen hetzelfde was.

In zijn artikel beweert Couwenberg dat hoewel Engels steeds meer de lingua franca van de wereld wordt, er nog steeds bestaansrecht is voor de eigen landtalen vanwege hun doel als expressiemiddel van nationaliteiten. In de Europese Unie is tegenwoordig vastgelegd dat talen worden beschermd, om zo diversiteit te behouden. Couwenberg vindt dat er ook zoiets moet gebeuren voor de Nederlandse taal, maar taalpolitiek wordt hier nog niet bedreven. Dit is mede doordat mensen geloven dat de globalisatie toch niet tegen is te houden. In Nederland is niet, zoals in veel andere landen, in de

wet vastgelegd dat Nederlands de officiële taal is. In 'English-Only Europe?' gaat Phillipson ook in op taalpolitiek. Hij geeft aan dat ook in de Europese Unie nog niet veel aan taalbeleid wordt gedaan, omdat het onderwerp zeer politiek explosief is. Misschien is dat de reden waarom in Nederland men zich niet wil mengen in deze discussie. Maar met de steeds sterker wordende globalisatie is het eigenlijk onmogelijk om een taalbeleid te vermijden. Het zou bijvoorbeeld een goed beginpunt zijn om Nederlands als officiële taal van Nederland te erkennen. Dit zou waarschijnlijk een meer symbolische functie hebben, omdat aan de globalisatie weinig te doen valt. Persoonlijk vind ik het een goed idee om juist wel de Nederlandse taal proberen te weren van de invloed van het Engels. Voor zoveel woorden en termen die gewoon in het Nederlands bestaan worden tegenwoordig Engelse woorden gebruikt. Maar ook worden er steeds meer woorden klakkeloos overgenomen. Om het Nederlands weerbaar te maken, is het nodig om voor deze woorden goede alternatieven te bedenken. Nederlands moet niet buigen voor het Engels, de taal moet blijven bestaan, met het liefst alleen maar Nederlandse woorden.

Couwenberg geeft aan dat ondanks dat onze taal voor een deel juridisch beschermd is in de wet, daar in het onderwijs weinig van te merken is. Tweetalig onderwijs is in opkomst, wat betekent dat Engels naast Nederlands als instructietaal wordt gebruikt. Veel ouders vinden dat hun kinderen meer kansen hebben in de wereld als ze over de Engelse taal beschikken. Omdat Engels steeds meer de taal van de wereld wordt, is het niet meer aantrekkelijk om Nederlands te praten. Hierdoor wordt het dus ook minder aantrekkelijk om Nederlands als instructietaal te houden in het onderwijs. Phillipson beweert ook dat Engels steeds vaker wordt gebruikt op universiteiten als instructietaal, en denkt dat als dit zo verder gaat, met de commerciële sector en het publieke en privé-leven waar steeds vaker Engels wordt gebruikt, de nationale taal verdreven wordt. Maar, hij gelooft niet dat landen hun eigen taal zullen afschrijven, omdat nu in de Europese Unie wordt gekeken naar een mogelijkheid om meertaligheid vast te leggen. Op dit punt ben ik het niet met hem eens. Het is namelijk zo dat als een bepaalde taal goed kan zijn voor de economie van een land, of andere voordelen oplevert, een land zich waarschijnlijk wel over geeft aan het Engels. Phillipson denkt hier veel te makkelijk over wanneer hij beweert dat landen naar een manier zoeken om meertaligheid in de EU mogelijk te maken. Juist als er zo een ontspannen houding wordt aangenomen tegenover dit onderwerp, ligt de kans voor de taal om te verdwijnen op de loer.

Een gevolg van de opkomst van Engels in het onderwijs is dat Nederlands als wetenschapstaal steeds minder gewild is. Couwenberg beweert dat mede hierdoor aan een taalstrijd in Nederland niet te ontkomen is. Op het gebied van wetenschap wordt Nederlands steeds minder gewild, omdat steeds meer artikelen geschikt moeten zijn voor internationale publicaties. Het gevolg hiervan is, is dat Engels de taal van de wetenschap is geworden. Als een artikel niet in het Engels gepubliceerd wordt, loopt men een grote kans dat het artikel dan ook niet gelezen zal worden door mensen buiten de landsgrenzen. Hierdoor vindt er ook geen kennismaking plaats met andere culturen, denkstijlen en intellectuele tradities. Over dit onderwerp is ook niet iedereen het eens, en zijn er weer twee groepen

te onderscheiden. De ene groep vindt dat naast Engels, wetenschappers ook in het Nederlands moeten blijven publiceren, omdat dat de enige manier is waarop Nederlandse wetenschap zijn signatuur blijft dragen. De andere groep vindt juist dat we ons neer moeten leggen bij de dominantie van het Engels, maar dat we ons wel moeten verzetten tegen de overmacht van de publicatienormen, die nu worden vastgesteld op het gebruik van Engels. Couwenberg vraagt zich echter af of dat effect nog wel zinvol is, als men sowieso zich overgeeft aan internationalisering en verengelsing. Phillipson is het eens met Couwenberg, al verwoordt hij het iets anders. Hij is namelijk van mening dat een deel van wetenschappelijk onderzoek verborgen blijft voor veel mensen, omdat deze wetenschappers niet in hun eigen taal hun ondervindingen kunnen publiceren. Maar de Europese Unie werkt er wel aan omdat meertaligheid te waarborgen voor wetenschappers. Natuurlijk hebben Phillipson en Couwenberg gelijk, als ze vaststellen dat wetenschappelijk onderzoek niet meer voor iedereen toegankelijk is, omdat er bijna alleen nog maar in het Engels gepubliceerd wordt. Maar, ik denk niet dat de Europese Unie verantwoordelijk moet zijn voor de meertaligheid van de wetenschap, maar dat dit op nationaal niveau bepaald moet worden. Omdat de Europese Unie een grote organisatie is, is het waarschijnlijk moeilijk om een besluit hierover te vormen. Op nationaal niveau zal veel meer gedaan kunnen worden, zoals meer toezicht hier op. Wederom ben ik het niet eens met de groep in Couwenberg's artikel dat beweert dat wij niets tegen de dominantie van Engels kunnen doen. Er moet juist actief gestreden worden tegen de dominantie van deze taal. Het is niet zo dat ik helemaal tegen de Engelse taal als lingua franca ben, maar dat is meer omdat het een taal is die mensen verbindt die anders niet met elkaar zouden communiceren. Wat mij wel dwarszit, is dat deze taal zo vaak wordt gebruikt, dat er van andere talen weinig meer over blijft. Er wordt te veel macht gegeven aan het Engels.

Suzanne Wyckelsma, studente Engelse taal en cultuur

BEVORDERING INTEGRATIE MOGELIJK DOOR VERPLICHTE TAALVAKKEN

In februari dit jaar werd er in de media gemeld dat de Marokkaanse minister van Marokkaanse Gemeenschappen in het Buitenland, Mohammed Ameer, meent dat de Marokkaanse emigranten die in Europa leven hun Marokkaanse identiteit moeten behouden, met nadruk op hun taal en cultuur. In dezelfde maand deed de Turkse premier Erdogan gelijkwaardige uitspraken in Keulen. Zo zei Erdogan dat: “assimilatie een misdaad tegen de mensheid is” en dat het juist is de Duitse taal te leren, maar dat de Turkse taal zeker niet moet worden achtergelaten. Zowel de Nederlandse, Duitse en andere Europese regeringen zijn het met de uitspraken van de Marokkaanse minister en Turkse premier op zijn zachtst gezegd oneens. Waar de meeste Europese regeringen de nadruk leggen op integratie en assimilatie menen de Turkse en Marokkaanse heren het tegenovergestelde te moeten verkondigen. Maar zijn de meningen van deze heren echt kortzichtig of zit er onbedoeld een kern van wijsheid in? Volgens mij zou de integratie van de tweede generatie Nederlanders met een Turkse of Marokkaanse achtergrond verbeteren en tot een verbetering van opleidingsniveau leiden als er op scholen Turks en Arabisch als verplichte taalvakken voor mensen met deze Turkse of Marokkaanse achtergrond worden gesteld.

De Canadese sociolinguïst James Cummins heeft aan het einde van de jaren zeventig van de vorige eeuw onderzoeken gedaan naar de successen en mislukkingen van tweetalig onderwijs bij kinderen. In Canada worden voornamelijk twee talen gesproken: Frans en Engels. Om kinderen die thuis Engels spreken op een goede manier Frans aan te leren krijgen zij op school les in het Frans in alle vakken. Dit noemt Cummins (1979, in: Mesthrie 2000) “immersion education”. Volgens Lambert (1978, in Mesthrie 2000), een andere sociolinguïst, kan dit ook “additive bilingualism” genoemd worden, er wordt een tweede sociaal relevante taal toegevoegd aan het taalrepertoire van een kind. Bij “transitional bilingualism” waar kinderen op jonge leeftijd in eerste instantie les krijgen in de taal die zij thuis hebben aangeleerd waardoor ze hun algemene vaardigheden op school beter ontwikkelen. Na verloop van tijd wordt er overgeschakeld naar de dominante taal. Dit kan leiden tot “subtractive bilingualism” waarbij het aanleren van de dominante taal kan leiden tot het verlies van de taal die thuis wordt gesproken. Deze voorbeelden van soorten tweetaligheid zijn helaas niet toepasbaar op kinderen van immigranten omdat er thuis te weinig steun is en de mogelijkheden beperkt zijn. Hierdoor wordt de maatschappelijk dominante taal slecht aangeleerd en dit kan weer leiden tot vermindering van de algemene onderwijsvaardigheden zoals rekenen, geschiedenis, etc. Om de problemen van deze kinderen op te lossen heeft Cummins de “interdependence hypothesis” gecreëerd. Deze hypothese houdt in dat de eerste en tweede taal verwerving erg nauw met elkaar zijn verbonden. Een tweede taalverwerving kan alleen goed verlopen en op de juiste manier worden aangeleerd als de eerste taal van een kind ook goed ontwikkeld en juist aangeleerd is. Alleen dan kan er voor een kind een goed

onderscheid ontstaan tussen de beide talen. Dit bevordert een succesvolle ontwikkeling in de algemene schoolvaardigheden en kan leiden tot een hoger opleidingsniveau.

Natuurlijk ben ik me terdege bewust van de mogelijke maatschappelijke weerstand van dit idee bij zowel de ‘Nederlandse’ gemeenschap als de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen. Ook zal dit plan een grote kostenpost zijn voor de Nederlandse regering. Het grote probleem is alleen dat de regering deze kwestie al ruim veertig jaar, sinds de komst van de gastarbeiders, voor zich uitschuift. De tijd is nu gekomen om een rigoureuus en duidelijk taalbeleid te ontwikkelen. Zolang de Nederlandse regering en de Europese Unie geen duidelijk standpunt innemen zal de bevolking zich er niet bij neerleggen. In september 2007 gaf Prinses Máxima een reactie op het rapport van de WRR, Identificatie met Nederland, waarin zij zei: “ Dé Nederlander bestaat niet “. Deze uitspraak werd haar door het overgrote deel van de Nederlandse pers en bevolking niet in dank afgenomen, terwijl Prinses Máxima naar mijn mening wel gelijk heeft. Wij moeten aanvaarden dat we in een postmodernistische wereld leven waarin mensen niet meer eenvoudigweg in één hokje te plaatsen zijn. Wie zou mij kunnen uitleggen wie dé Nederlander nu eigenlijk is? Ik kan er zelf geen eenduidig antwoord op geven. Na 1945 zijn we steeds meer naar een multiculturele samenleving gegroeid en dit is onveranderlijk. We kunnen dit alleen nog accepteren en bij eventuele problemen een passende oplossing zoeken. De wens van premier Erdogan en minister Ameer om de cultuur en taal van hun land bij hun emigranten en hun nakomelingen te behouden zou kunnen resulteren in een financiële en praktische bijdrage aan dit plan. Onbedoeld leveren zij, Erdogan en Ameer, dan een bijdrage om het tegenovergestelde te bereiken. De Nederlandse regering zou ook de Europese Unie om een financiële en morele ondersteuning kunnen vragen. Phillipson legt in zijn boek uit dat grote veranderingen alleen kunnen plaatsvinden op nationaal niveau als het Europees niveau die veranderingen steunt en vice versa. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat de talen alleen beschikbaar zullen zijn voor de Nederlanders met de Turkse en Marokkaanse afkomst, de vakken moeten beschikbaar zijn voor alle leerlingen. Want zoals Phillipson het in zijn boek vermeldt is het belangrijk voor een klein landje als Nederland met zeer weinig Nederlands sprekenden op de wereld dat we ons bekwaam maken in het spreken van zoveel mogelijk talen.

Kortom, een wetenschappelijk onderzoek heeft bewezen dat eerste en tweede taalverwerving bij kinderen van migranten nauw met elkaar verbonden zijn. En dat de talen dus los van elkaar onjuist worden aangeleerd. De Nederlandse regering, andere Europese regeringen en de Europese Unie zullen met elkaar om de tafel moeten gaan zitten om een duidelijk en sterk taalbeleid te maken. Een taalbeleid waarin we als Europeanen tot elkaar komen en elkaar kunnen accepteren.

Referentielijst:

Cummins, J.

1979 'Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children'.

In: Mesthrie, R., Swann, J., Deumert, A., Leap, W.L.

2000 **Introducing Sociolinguistics**. Edinburgh: Edinburgh University Press, 372-373.

Lambert, W.E.

1978 'Some cognitive and sociocultural consequences of being bilingual'.

In J.C. Alatis (ed.), **Georgetown Round Table on Languages and Linguistics** 1978.

Washington, DC: Georgetown University Press, pp. 214-29.

Phillipson, R.

2003 **English-Only Europe? Challenging Language Policy**, Oxon: Routledge.

Hoebink, M.

2008 'Marokko wil band met migrant versterken' een web publicatie op de wereldomroep site:

<http://www.wereldomroep.nl/actua/nl/nederlandsepolitiek/080215-marokko>.

2008 'uitspraken Maxima Zorreguieta' een webpublicatie van de Wikipedia site:

http://nl.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1xima_Zorreguieta#Uitspraken.

2008 'Erdogan tegen Turken: Niet te veel aanpassen' een webpublicatie op de Elsevier site:

http://www.elsevier.nl/nieuws/laatste_24_uur/artikel/asp/artnr/192180/index.html.

2008 'Kabinet wil uitleg van Marokko' een webpublicatie op de Algemeen Dagblad site:

<http://www.ad.nl/binnenland/article2055848.ece>.